ΒΙΒΛΙΟΚΡΙΣΙΑΙ

Γενναδίου τοῦ Σχολαρίου *ἅπαντα τὰ εὑρισκόμενα. — Œuvres complètes de Gennade Scholarios, publiées pour la première fois par + L. Petit, X. A. Sidérides et M. Jugie tome III. p I-LII + 547. Paris 1930.*

Παρὰ πᾶσαν τὴν σπουδαίαν ἀπώλειαν, ἣν ὑπέστησαν οἱ ἐκδόται τῶν ἁπάντων τοῦ Σχολαρίου διὰ τοῦ θανάτου τοῦ μακαρίτου Ξεν. Σιδερίδου (+ 14 Αὐγούστου 1929), ἡ συνέχεια τῆς πολυτίμου ταύτης ἐκδόσεως δὲν ὑστέρησε, καὶ ὁ γ΄ τόμος ἐκδοθεὶς κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο ἐπλούτισε τὰς περὶ τοῦ σοφοῦ ἕλληνος τῶν ὑστάτων χρόνων τοῦ Βυζαντίου γνώσεις ἡμῶν καὶ ἔρριψε νέον φῶς εἰς τὴν πολιτικὴν καὶ ἐκκλησιαστικὴν τῶν περὶ τὴν ἅλωσιν χρόνων ἱστορίαν.

Μετὰ συντόμους θερμὰς ἐπιμνημοσύνους σημειώσεις περὶ τοῦ ἐκλιπόντος συνεργάτου (p. I. - VI), ἕπεται μακρὰ εἰσαγωγὴ περὶ τῶν δημοσιευομένων κατωτέρω ἔργων, ἐκ τῶν ἐξ αὐτῶν τούτων παρεχομένων στοιχείων καὶ ἐκ τῶν βιβλιογραφικῶν σημειώσεων τῶν χειρογράφων καὶ τοῦ ἄλλοθεν γνωστοῦ ἤδη ὑλικοῦ. Ἐκ τῶν 46 διαφόρων συγγραμμάτων τοῦ Σχ., τῶν ἐν τῷ τόμῳ τούτῳ ἐκδεδομένων, τὰ μὲν 24 εἶναι ἤδη γνωστὰ ἐκ παλαιοτέρων ἐκδόσεων τοῦ Renaudot, τῶν πατρ. Δοσιθέου καὶ Νεκταρίου, τοῦ Hergenroether τοῦ Gass, τοῦ A. Jahn, τοῦ Χ. Παπαϊωάννου καὶ τοῦ Σ. Λάμπρου, τὰ δὲ 22 νῦν τὸ πρῶτον ἐκδίδονται ἐκ χειρογράφων τοῦ XV καὶ XVI αἰῶνος, τῶν Βιβλιοθηκῶν Βατικανῆς, Μαρκιανῆς, Μονάχου, Παρισίων καὶ μάλιστα τοῦ Ἄθω, ἰδίᾳ τῆς Μονῆς τοῦ Παντοκράτορος. Καὶ τῶν ἐκδεδομένων δὲ πρότερον ἐγένετο ἐπιμελεστέρα ἀνατύπωσις διὰ τῆς διορθώσεως πολλῶν ἐσφαλμένων γραφῶν, δι᾽ ἀντιβολῆς πρὸς τὰ χειρόγραφα. Ἀπὸ τῆς ἀπόψεως ταύτης ἡ ἔκδοσις καὶ τοῦ τόμου τούτου δὲν ὑστερεῖ τῶν προτέρων δύο, τὸ μόνον δὲ εὐχῆς ἄξιον διὰ τοὺς λοιποὺς τόμους θὰ ἦτο μεγαλυτέρα ἐπιμέλεια περὶ τὴν ἀντιγραφήν, ὥστε τὸ κείμενον νὰ εἶναι ἀπηλλαγμένον πολλῶν σφαλμάτων περὶ τὴν ἀπιστεύτως νοσοῦσαν στίξιν, τὴν ὀρθογραφίαν καὶ ἀκρίβειαν ὅλων λέξεων, ὧν ἡ ἐσφαλμένη γραφὴ ἐπισκοτίζει τὴν ἔννοιαν[1]. Εἰς μόνας

[1] Οὕτω ἐν σ. 2 ἐτυπώθη κατασχεῖν ἀντὶ τοῦ ὀρθοῦ καταχεῖν, ἄττα ἀντὶ ἅττα (4), εἰ μὴ παύῃ ἀντὶ εἰ μὴ παύσῃ (5), ὁπόσα ἀντὶ ὅπως διέθηκαν (15), κινδυνεύσαις, ἀντὶ κινδυνευούσαις (18), μόλις ἂν εἰ ἀντὶ ὡσὰν εἰ (28), ἀληθὲς (ὁ λόγος) ἀντὶ ἀληθὴς (28), δώσομεν ὑμῖν ὅτι τὸ Πνεῦμα.. ἐκπορεύεσθαι ἀντὶ δώσωμεν ὑμῖν τὸ Πνεῦμα.. ἐκπορεύεσθαι

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
17/10/2023 00:20:53 EEST - 167.114.118.212

τὰς πρώτας 210 σελίδας ἀπαντῶσιν ὑπὲρ τὰς 60 ἀλλοιώσεις τοῦ κειμένου κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον σπουδαῖαι, μὴ περιλαμβανομένων εἰς ταύτας τῶν ἐκ τῆς ἐσφαλμένης στίξεως πολυπληθῶν τοιούτων.

Εἶναι δὲ τὰ ἐκδεδομένα ἐν τῷ τόμῳ τούτῳ ἔργα τὰ ἑξῆς: Ἐκ μὲν τῶν κατὰ Λατίνων ἔργων του. 1) Δύο διάλογοι περὶ τῆς ἐκπορεύσεως τοῦ ἁγ. Πνεύματος (p. 1 - 49). 2) Ἀπόκρισις σύντομος καὶ σαφὴς περὶ τῶν ῥητῶν τῶν δυτικῶν ἁγίων, ἐφ' οἷς μάλιστα ἐρείδονται οἱ λατῖνοι (p. 49 - 63). 3) Ὅτι ἀδύνατόν ἐστι καὶ τὸν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ προβολέα εἶναι τοῦ Πνεύματος (63 - 76). 4) ἐπιχείρημα τῶν Γραικῶν καὶ λύσις τῶν Λατίνων (76 - 77). 5) Ἀπολογία ὑπὲρ τοῦ μὴ δέχεσθαι τοὺς ὑγιαίνοντας τῶν Γραικῶν τὴν ἐν Φλωρεντίᾳ σύνοδον (77 - 100). 6) Ἀπόσπασμα τῆς ἀντιρρήσεως κατὰ τοῦ λόγου τοῦ Βησσαρίωνος (100 - 116). 7) Ἐπιστολὴ πρὸς Δημήτριον Παλαιολόγον ἐκ μέρους τῶν ἀνθενωτικῶν (117 - 136). 8) Ἐπιστολὴ τῷ μεγάλῳ Δουκὶ (Λουκᾷ τῷ Νοταρᾷ) κατὰ τῆς ἑνώσεως (136 - 151). 9) Ἐπιστολὴ πρὸς τὸν Βασιλέα Κωνσταντῖνον, περὶ τοῦ αὐτοῦ πράγματος (152 - 165). 10) Προκήρυξις τῆς 1 νοεμβρίου 1452 πρὸς τὸν λαὸν τῆς πρωτευούσης (165 - 166). 11) Ἀνακοίνωσις πρὸς τοὺς ἐκκλησιαστικοὺς τοῦ Πατριαρχείου (Συρόπουλον καὶ Ἀγαλλιανόν), κληθέντας εἰς τὰ ἀνάκτορα πρὸς συζήτησιν περὶ τῆς ἑνώσεως (166 - 170). 12) Προκήρυξις πρὸς τοὺς πολίτας τῆς πρωτευούσης τὴν 27 νοεμβρίου 1452 «πρὸ ἓξ μηνῶν τῆς ἁλώσεως» (171 - 174). 13) Ἐπιστολὴ πρὸς Δημήτριον Παλαιολόγον ἐν Πελοποννήσῳ, τοῦ δεκεμβρίου 1452. (174 - 178). 14) Μικρὸς κατάλογος γνωστῶν καὶ ἀγνώστων ἔργων τοῦ Σχ. (179 - 180). 15) Θρῆνος τοῦ Σχ. ἐπὶ τῇ ἐπακολουθησάσῃ ἀνακηρύξει τοῦ φλωρεντίνου ὅρου κατὰ ἰανουάριον τοῦ 1453 (180 - 188) 16) Ἀναφορὰ τῶν ἀνθενωτικῶν ἀρχιερέων καὶ ἄλλων πατριαρχικῶν κληρικῶν πρὸς τὸν βασιλέα (188 - 195). 17) «Ἐκ τοῦ γ´ τῶν θεολογικῶν» (195 - 196). 18) Κατὰ ἀζύμων (196 - 204). Ἐκ τῶν κατὰ Βαρλαὰμ καὶ Ἀκινδύνου συγγραμμάτων: 19)

---

(31), ἣ ἂν βούλοιτο πίστιν ἀντὶ ἣν ἂν βούλοιτο πίστιν (45), εἰ μὴ ἀντὶ οἱ μὴ (59), λύσουσι μᾶλλον τὴν ἀπορίαν ἢ φεύγουσιν ἀντὶ οὐ λύσουσι μᾶλλον κτλ. (67), ἔχε τὸν τοιοῦτον ἀντὶ ἔχετε τὸν τοιοῦτον (69), τὴν πόλιν τῶν Πατέρων ἀντὶ τῶν Πατρέων (97), πάσχων ἀντὶ πάσχειν (101), εἰ δὲ καὶ μὲν καινόν τινα - ἀκατάληπτον (101). Ἀλλ' οἶμαι— τὸ γέρας ἁρπάσαντας, τὸ χωρίον νοσεῖ (σ. 106, 32 - 35), ἐν αὐτῷ ἀντὶ ἐν αὑτῷ (108), δι' Υἱοῦ τῇ πίστῃ χορηγούμενον ἀντὶ τῇ κτίσει (108), περιόψεσθε ἀντὶ περιόψεσθαι (108), μεταλαβεῖν ἀντὶ μεταβαλεῖν (109), ὁ σφοδράζων ἀντὶ ὁ σφόδρα.. ὑπερζέων (110), οὕτω ἀντὶ οὔτε (110), ἀνθρώπῳ τε ἀντὶ ἀνθρώπῳ γε (110), ἡ δίοδος ἀντὶ Ἡσίοδος (111), ἀφίξῃ ἀντὶ ἀφῖξαι (113), μεταβαλλόμενος καὶ μεταβάλλεσθαι ἀντὶ μεταβαλόμενος καὶ μεταβαλέσθαι (114), ἀνὴρ ἀντὶ ἀνήρ, καὶ λόγου τιμῶν ἀντὶ καὶ λόγον τιμῶν (114), ἀνέραστοι ἀντὶ ἀνεράστοις (115), εἶθ' ἀντὶ εἶθ' (115), αὐτῷ τέτακτο ἀντὶ ἀντετέτακτο (120), καὶ βασιλέα ἀντὶ καὶ βασιλεῖ (120), ἀνεκάλει ἀντὶ ἐνεκάλει (136), ἕκαστον ἀντὶ ἐμαυτὸν (176), προστησομένου ἀντὶ προσισταμένου (177), οὐκ ἀναπτύξεις ἐσάλευσαν ἀντὶ οὓς οὐκ ἀναπτύξεις ἐσάλευσαν (180) καὶ ἡμῶν ἀντὶ καθ' ἡμῶν (183) καὶ ἄλλα πλεῖστα.

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
17/10/2023 00:20:53 EEST - 167.114.118.212

κατὰ Ἀκινδυνιστῶν (σ. 204 - 228). 20) Περὶ θείας οὐσίας καὶ ἐνεργειῶν (228 - 238). 21) Κατὰ Σιμωνίας πρὸς τὸν βασιλέα Κωνσταντῖνον τῷ 1451 (239 - 251). 22) Ἔλεγχος τῆς ἰουδαϊκῆς πλάνης, διάλογος (251 - 304). 23) Μεσαιωνικαὶ προφητεῖαι (305 - 314). 24) Γραφικὰ ζητήματα ἢ λύσεις ἀποριῶν τινων ἐπὶ τῇ θείᾳ Γραφῇ (315 - 345). 25) Περὶ τοῦ μυστηρίου τῆς ἐνανθρωπήσεως (345 - 368). 26) Περὶ τῆς νῦν σπάνεως θαυμάτων (368 - 390)· 27) Περὶ τῆς ἐν Χριστῷ ἀνθρωπότητος (390 - 396). 28) Περὶ προκοπῆς τῶν ἀγγέλλων ἐν τῇ μακαριότητι (406 - 407). 29) Περὶ τῆς ἐλευθερίας τῶν πονηρῶν. (407 - 416). 30) Ὅτι ἡ πίστις ἄνευ τῶν ἔργων νεκρὰ (416 - 424). 31) Περὶ τοῦ ἀσυγκρίτως ἐνδοξοτέραν εἶναι τῶν Σεραφεὶμ τὴν Θεοτόκον (425 - 427). 32) Ὅτι μείζων πάντων τῶν ἁγίων ὁ Παῦλος (427 - 430). 33) Διάκρισις τῶν θείων προσώπων (430 - 433). 34) Ἡ μόνη ὁδὸς πρὸς σωτηρίαν, κατ' αἴτησιν τῶν μουσουλμάνων (434 - 452). 35) Σύντομος ἔκθεσις τῆς χριστιανικῆς πίστεως (453 - 458) πρὸς τοὺς μουσουλμάνους. 36) Περὶ τῆς θεότητος τοῦ Κυρίου πρὸς μουσουλμάνους (458 - 475). Ὡς παράρτημα δὲ τῶν ἀντιρρητικῶν ἔργων τοῦ Σχ. δημοσιεύονται αἱ δῆθεν ἀποκρίσεις αὐτοῦ πρὸς τὰ Συλλογικὰ κεφάλαια Μάρκου τοῦ Εὐγενικοῦ (476 - 538). Ἐν τέλει παρατίθεται κατάλογος τῶν κυρίων ὀνομάτων (439 - 443), θεολογικὸν λεξιλόγιον (544 - 545) καὶ πίναξ τῶν περιεχομένων (546 - 547).

Τὰ ἀνωτέρω σημειούμενα ἔργα τοῦ Σχολαρίου, καὶ μάλιστα τὰ πρῶτον νῦν δημοσιευόμενα, διαφωτίζουσι πολὺ τήν τε δρᾶσιν τοῦ ἀνδρὸς κατὰ τοὺς δυστήνους ἐκείνους χρόνους καὶ τὰς τραγικὰς ἡμέρας, ὅσας διῆλθε τὸ ἐκπνέον Βυζάντιον κατὰ τὰ τέσσαρα ἢ πέντε τελευταῖα ἔτη τῆς ὑπάρξεώς του. Καὶ πρῶτον μὲν ὁριστικῶς λύεται τὸ ζήτημα τῆς ταυτότητος Γενναδίου τοῦ Σχολαρίου πρὸς τὸν ἐν Φλωρεντίᾳ παραστάντα Γεώργιον Σχολάριον διὰ τῆς νέας ὁμολογίας αὐτοῦ τούτου ὅτι οὐ μόνον ἐκ πολιτικῆς σκοπιμότητος συνηγόρησεν ἐν Ἰταλίᾳ ὑπὲρ τῆς Ἑνώσεως, ἀλλὰ καὶ ἐκ πεποιθήσεων, ἃς ἠναγκάσθη νὰ μεταβάλῃ βαθύτερον καὶ ἀμεσώτερον μελετήσας τὰ ἐπίδικα ζητήματα καὶ δὴ τὸ τῆς παρανόμου προσθήκης τοῦ Filioqne καὶ τῆς ἐν αὐτῷ βεβιασμένης καὶ ἀστηρίκτου δογματικῆς ἐννοίας. Ἐκ τούτου δὲ καταπίπτει ἀμετακλήτως ἡ διχοτόμησις τοῦ Σχολαρίου παρὰ τοῖς λατίνοις θεολόγοις πρὸς ἐξήγησιν τῶν εἰς αὐτὸν ἀποδοθέντων πέντε λόγων ὑπὲρ τῶν «πέντε κεφαλαίων τῆς ἐν Φλωρεντίᾳ συνόδου», τὰ ὁποῖα ἤδη πρὸ πολλοῦ (καὶ πρὸ μικροῦ ὑπὸ τοῦ L. Petit) ἀπεδείχθησαν νόθα κατασκευάσματα τοῦ λατίνου ἐπ. Μεθώνης Ἰωσὴφ τοῦ Πλουσιαδηνοῦ. Θαυμάσιος ἐν τῇ ὠμότητι αὐτοῦ εἶνε ὁ χαρακτηρισμὸς τῆς περὶ τὸν Βησσαρίωνα ἐν Ἰταλίᾳ λατινισάσης μερίδος τῶν κληρικῶν, ἣν παρέχει ἐν τῷ ἀντιρρητικῷ του πρὸς τὸν δογματικὸν λόγον τοῦ Βησσαρίωνος, ἐν ᾧ ὁ Σχολάριος ἀναφαίνεται, οἷος πράγματι ἦτο, τὰ μέγιστα φίλαυτος καὶ δριμὺς πρὸς τοὺς μὴ καταφεύγοντας εἰς τὴν σοφίαν αὐτοῦ, ὡς τοῦτο συνέβη ἐν Φερράρᾳ καὶ Φλωρεντίᾳ εἰς τὸν Βησσαρίωνα, ὅστις εἰς τὸν

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
17/10/2023 00:20:53 EEST - 167.114.118.212

κατὰ τοῦ Μάρκου Εὐγενικοῦ ἀγῶνα ἀπαξιώσας νὰ συμβουλευθῇ καὶ τὸν Σχολάριον προὐκάλεσε τὴν μῆνιν τούτου, ὅστις καὶ παρουσιάζει εἰς ἡμᾶς τὸν Βησσαρίωνα τερπόμενον διὰ τὰς ὕβρεις κατὰ τοῦ Ἐφέσου τῶν ἄλλων λατιφρόνων, ὧν «καὶ προσηρέθιζε τὴν ὀργὴν καὶ τὰς ὑποψίας ἀνῆπτε, μὴ καὶ λάθωσί ποτε τὸ συμφέρον ὑπ᾽ ἀνάγκης ἑλόμενοι. Ὑπούργουν δέ σοι τὰ τοιαῦτα πολλοί, οὓς ὥσπερ ἐν θήρᾳ προκαταληψομένους προέπεμπες, οἱ δὲ κυνῶν σοι χρείαν ἐπλήρουν, ἐπὶ τὸ δάκνειν καὶ σπαράττειν, ἄν που δέῃ, παρασιτούμενοι... οἵτινες καὶ περὶ δογμάτων πολλὰ περιιόντες ἐφθέγγοντο, ἃ κυνηδὸν ἐτύγχανον σιτησάμενοι... πολλῶν ἐν ταῖς σαῖς τραπέζαις καρυκευμάτων, αἰφνιδίου θεολογίας ἀπολαύσαντες» (σ. 110 - 111), καὶ ἔτι τούτων βαρύτερα: «Σὺ μὲν οὖν ἂν φαίης οὐ μόνος ἐλθεῖν ἐπὶ τὸ τῶν πραγμάτων συμπέρασμα καὶ τὴν οὕτω καλὴν ἐπιθεῖναι κορωνίδα, τὸν ὅρον· ἡμεῖς δὲ ἴσμεν καλῶς τίνες ἦσαν οἱ ταῦτά σοι συμπράττοντες, ἀνδράριά τινα τετυφωμένα καὶ βεβηκὸς οὐδὲν ἔχοντα, καὶ λόγων μὲν ὥσπερ καὶ πτερῶν ἀφεστῶτα, ὥστε καὶ τὰ σὰ θαυμάζειν, ὁποῖά ποτ᾽ ἂν εἴη, τιμῆς δὲ καὶ προεδρίας, ἔνια δὲ καὶ χρημάτων πολλῶν, ἀφορμὴν τὴν ἕνωσιν ἕξειν ἐλπίζοντα... Σὺν τούτοις ἐξήταζες τὰ τῆς πίστεως· μετὰ τούτων ἐσκέπτου τί προσίεσθαι χρή· τούτους κριτὰς καὶ συμβούλους σοι τῶν ἀληθῶν καὶ δικαίων ἀξιόχρεως ὑπέλαβες εἶναι», πικρὸν δὲ παράπονον ἐπάγεται, ὅτι τῶν τοιούτων συμβούλων ἀπηξίωσε νὰ προτιμήσῃ αὐτὸν (τὸν Σχ.) τὸν σοφὸν καὶ ἀκριβέστατον τῶν ὄντων ἐπιστήμονα... παρ᾽ οὗ πολλὰ καὶ μεγάλα εἰς φιλοσοφίαν καὶ ῥητορικὴν ὠφέληται» (σ. 112). Ταῦτα ὅμως δὲν ἐμποδίζουσι τὸν Σχολάριον μετ᾽ ὀλίγους στίχους νὰ πλέξῃ τὸ ἐγκώμιον τοῦ Βησσαρίωνος, ὀνομάζων αὐτὸν «σοφώτατον φίλον», ὃν ὑπὲρ πάντα «οἶδε καὶ τὴν ἐν λόγοις δύναμιν αὐτοῦ θαυμάζει», κηρύττων αὐτὸν «καὶ ὕδατος καὶ ἀέρος καὶ ζωῆς αὐτῷ τιμιώτερον». Εἶναι ταῦτα συμβολαὶ ἀξιόλογοι πρὸς ἀποτέλεσιν τῆς ὅλης ἐν Φλωρεντίᾳ εἰκόνος πρὸς διαφώτισιν τῶν παρασκηνιακῶν πρὸς τὴν ἕνωσιν ἐνεργειῶν καὶ βαθυτέρων ἐλατηρίων, τὰ ὁποῖα εὐνόητον εἶναι ὅτι κατέστησαν εὐκοπωτέραν τὴν νίκην τῶν λατίνων ἐν τῇ συνόδῳ ἐκείνῃ.

Ἐπιβεβαιῶν τὸ καὶ ἐξ ἄλλων πηγῶν γνωστὸν ὅτι Ἰωάννης η΄. ὁ Παλαιολόγος ἐπανελθὼν ἐξ Ἰταλίας, ἐπὶ μακρὸν οὐδεμίαν ἤσκησε βίαν ἐπὶ τοὺς ἀνθενωτικοὺς οὐδ᾽ ἐπέβαλε τὴν ἐπίσημον ἀνακήρυξιν τῆς ἐν Φλωρεντίᾳ συνόδου, καὶ μόνον ἠρκέσθη νὰ προαγάγῃ εἰς πατριάρχας δύο ἐκ τῶν ὑποστηριξάντων ἐν Ἰταλίᾳ τὴν ἕνωσιν, Μητροφάνην τὸν β΄. (1440 - 1443) καὶ Γρηγόριον γ΄. τὸν ἀπὸ πρωτοσυγκέλλων (1445 - 1449 ἢ 1451), προσθέτει τοῦτο τὸ νέον, ὅτι παρέμεινε μέχρι τοῦ θανάτου αὐτοῦ πιστὸς εἰς τὴν ἕνωσιν, ἔστω καὶ κατ᾽ ἐπίφασιν, καὶ ἀπέθανεν «ἐν αὐτῇ τῇ τοῦ λατινισμοῦ προσποιήσει... καὶ τῶν τῆς Ἐκκλησίας τιμῶν ἀπεστερήθη δικαίως, ἧς οὐ προὔργου πεφρόντικε» (σ. 100). Τὴν μετὰ τὴν συζήτησιν τῶν εἰς τὰ ἀνάκτορα τοῦ Ξυλαλᾶ κληθέντων πατριαρχικῶν κληρικῶν (Βαλσαμὼν καὶ Συρόπουλον) πρὸς τὸν παπικὸν

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
17/10/2023 00:20:53 EEST - 167.114.118.212

λεγᾶτον Bartolomeo Laapcci ὑπογραφεῖσαν ὑπ᾽ αὐτῶν ὀρθόδοξον δογματικὴν διατύπωσιν (τόμον) θεωρεῖ ὡς ἀνατρεπτικὴν τοῦ φλωρεντίνου ὅρου· τοῦτο δὲ καὶ ἡ παντελὴς σιωπὴ περὶ τῆς ὑπὸ τῶν τριῶν πατριαρχῶν πρωτοβουλίᾳ τοῦ μητροπολίτου Καισαρείας ἀποκηρύξεως ἐν συνόδῳ τῶν Ἱεροσολύμων τοῦ φλωρεντίνου ὅρου τῷ 1443, πείθουσιν, εἰ μή τι ἄλλο, ὅτι ἡ ἀποκήρυξις αὕτη ἔγινε πολὺ βραδύτερον. Ἐκ τῆς πρὸς τὸν μέγαν Δοῦκα (Λουκᾶν Νοταρᾶν) ἐπιστολῆς τίθεται ἐκτὸς πάσης ἀμφισβητήσεως ὅτι ἀπὸ τῆς εἰς Ρώμην φυγῆς τοῦ οὐνίτου πατριάρχου Γρηγορίου τῆς Μαμῆς (1449 ἢ 1451) μέχρι τῆς ἁλώσεως καὶ τῆς ἐκλογῆς τοῦ Σχολαρίου (1454) ὁ θρόνος διετέλεσε κενός, ὁ δὲ φερόμενος ὡς πατριάρχης ἐπὶ τῆς ἁλώσεως Ἀθανάσιος ὁ β′ εἶνε παρέγγραπτος οὐδέποτε ὑπάρξας. Ὁ Σχολάριος γράφει: «Εἴτε τοίνυν ὁ σχισματικὸς πατριάρχης (Γρηγόριος) μέλλοι ζῶν ποτε παραγενέσθαι (ἐκ Ρώμης), εἴτε τινὰ τοιοῦτον αὖθις ἐπὶ τὸν θρόνον συμπείσαντες καθιεῖτε, κρύπτοντα τὴν γνώμην μέχρι τινὸς» (ὡς ὁ Γρηγόριος). Καὶ ἄλλως δὲ πατριάρχου ὀρθοδόξου κατὰ τὰ ἔτη 1449 - 1453 οὐδεὶς τῶν συγχρόνων τότε (Ἰωάννης Εὐγενικός, Συρόπουλος, Βησσαρίων, Ἀγαλλιανός, Φραντζῆς κτλ.) οὔτε ὀνομαστὶ οὔτε ἄλλως μνημονεύει. Ἐν ἐπιστολῇ δὲ πρὸς τὸν αὐτοκράτορα Κωνσταντῖνον (12 μαρτίου 1452) ὁ Σχολάριος γράφων «καὶ ταῦτα πάντα ἐκφήνωμεν καὶ τελειώσωμεν διὰ τοῦ στέρξαι τὸν κῦρ Γρηγόριον καὶ τοῦ μνημονεῦσαι τὸν πάπαν» (σ. 152) ἐνισχύει τελείως τὴν γνώμην περὶ χηρείας τοῦ θρόνου κατὰ τὰ τρία τελευταῖα πρὸ τῆς ἁλώσεως ἔτη.—Ἐκ τῆς πρὸς Δημήτριον τὸν Παλαιολόγον ἐπιστολῆς (σ. 118) ἀποδεικνύεται ὅτι ὁ Σχολάριος μετὰ τοῦ Γεμιστοῦ καὶ τοῦ Δημητρίου ἀνεχώρησαν ἐκ Φλωρεντίας εἰς Βενετίαν πρὸ τῆς ὑπογραφῆς τοῦ ὅρου τῆς 6 ἰουλίου 1439, ὅπερ ἐσήμαινεν ἀποδοκιμασίαν τῆς οὕτω γενομένης ἑνώσεως, εἷς ἐπὶ πλέον λόγος κατὰ τῆς γνησιότητος τῶν εἰς τὸν Σχολάριον ἀποδιδομένων τεσσάρων λόγων ὑπὲρ τῆς ἑνώσεως, ὑπὲρ ἧς ἀμύνεται ὁ κ. Jugie (σ. XII). Ὅτι οὐχὶ πολὺ εὐμενῶς εἶχεν ὁ Σχ. πρὸς τὸν Κωνσταντῖνον καὶ τοὺς περὶ ἐκεῖνον, φαίνεται ἐξ ὅσων λέγει πρὸς τὸν ἀδελφόν του Δημήτριον (σ. 124).—Παρὰ τὴν πρὸς τὸν Ἀριστοτέλη μεγάλην αὐτοῦ ἀφοσίωσιν, δι᾽ ἣν βραδύτερον καὶ πρὸς τὸν μέγαν πλατωνικὸν Πλήθωνα διεπληκτίσθη, ὁ Σχ. ἐπαρκῶς ἐτίμα καὶ τὸν Πλάτωνα καὶ συχνὰ ἀνατρέχει πρὸς τὸ κῦρος αὐτοῦ πρὸς ἐνίσχυσιν τῶν ἰδίων του σκέψεων (σ. 127, 133, 440, 450 κτλ.). Ἐπιβεβαιοῖ καὶ ὁ Σχ. τὴν ὑπὸ τοῦ Μάρκου Εὐγενικοῦ ῥηθεῖσαν γνώμην ὅτι οἱ Ἕλληνες δὲν ἀνεκήρυξαν τοὺς λατίνους αἱρετικοὺς διὰ τὴν πολιτικὴν καὶ ἄλλην ἰσχὺν αὐτῶν (σ. 14 - 15).

ΑΔ. Ν. ΔΙΑΜΑΝΤΟΠΟΥΛΟΣ

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
17/10/2023 00:20:53 EEST - 167.114.118.212